

VIDÉKI SZÍNHÁZI ESTÉK

HARMADIK NÉLKÜL...

A pécsi Nemzeti Színház bemutatója

Fiatall drámáiról mutatkozott be Pécsen: *Cserhalmi Imre*. Hogy színdarabja, a *Harmadik nélkül*...? magán viseli az első, a pályakezdő mű többé-kevésbé szükségesszerű gyengéit, aligha okoz meglepetést. A dráma nehéz műfaj, különösen fiatal írónak nehéz. Nyilván azért is több a költő a fiatalok között, mert a líra egyenes utat nyit a szubjektív elemek, míg az író a drámában csak bonyolult áttételeken, objektívált formában fejezheti ki önmagát; a dráma leszűrtebb, kiérleltebb élettapasztalatot kíván, nagy belső fegyelmet és tudatosságát. A kérdést tehát nem úgy kell felvetni, hogy Cserhalmi Imre érett művel lépett-e a színpadra, vagy sem, sokkal inkább azt kell nézni: vannak-e alkotásában drámáiról alkatra valló kezdetek. S úgy érzem, erre igencsak lehet felelni. A probléma, amelyet a színdarab tárgyát, nem először vetődik fel: arról van szó, hogy manapság vannak házasságok, amelyek azért bomlanak fel, mert az egyik házastárs megérti a mai világot, annak részesevé válik, tanul, fejlődik, alkot, mint Csurgó Ádám építész, vagy Nyíró Éva újságíró. A másik meg begubózik, akár a kispolgárszony, aki szépülő otthonának négy falá közé zárna a férjét is, mint Mária, az építész felesége, akár a deziluzionált költő, aki a blazírt zseni pózába menekül, mint Lóránt Péter, Éva élettársa.

Cserhalmi a kérdést azonban két szempontból sajátos módon veti fel. Egyrészt, mert megduplázza a történetet — tételét nem egy, hanem két házasság példáján

bizonyítja — s ezáltal általánosabb érvényt és súlyt ad a problémának, arra figyelmeztet, hogy a kispolgárság a legkülönfélébb formákban jelentkezik — a fészkek rakó asszonya korlátoltságától az ünnepeit költő felfújt individualizmusáig. Másrészt kielemezi a kérdést, mégpedig annak hangsúlyozásával, hogy a két pozitív ember, *Ádám* és *Éva* bár vonzódnak egymáshoz, mégsem elsősorban azért szakadnak el régi házastársuktól, mert egymásba szeretnek, hanem mert a megújuló élet lendülete ellenállhatatlan erővel magával sodorja őket. (Ezt fejezi ki a darab címe is: „Harmadik nélkül...”) Ez a szellemes szerkesztés az egyik biztató tényező. A másik: néhány lélektérően ábrázolt típus, például Lóránt alakja, amely sok jól meglátott részlet által válik hitelessé (*Koppány Miklós* alakítása is ezt bizonyítja), vagy Füle Márton a nyárspolgár figurája, amely *Paál László* ugyancsak sikeres megleveletésében azt tanúsítja, hogy a szerzőnek van szatirikus érzéke is.

Nem olyan meggyőző a dráma megoldásában, mint amilyen szerencsés a kérdéshelyzetben. Legfőbb fogyatékosnak azt éreztük, hogy nem nagyon rokonszenvesek a pozitív hősök, sőt, némelykor éppen ellenszenvesek. Csurgó, aki folyton-folyvást a mai kor nagyságáról szónokol, bizony eléggé törpe figura. (*Szabó Ottó* játéka nem sokat segített ezen.) Talán tiszteljék azért az elegáns nonchalanciát, amellyel elpanaszolja, hogy felesége korunk 15. emeletén ragadt, míg ő

a 80. emeletre tör? Elismerjük, hogy nincs könnyű dolga Mária-val, de közelinek érezhetjük-e magunkhoz, amikor azt látjuk, hogy úgy veti le és dobja félre ezt az asszonyt, mint más a kesztyűjét? Annál indokoltabb ez a kérdés, mert — mint kiderül — az asszony mély válságon esik át, sorsára némi tragikus árnyék is vetődik. A kispolgári asszony — a szerző akarata ellenére — egy bizonyos értelemben fölébe is nővekszik az új ember fölényét demonstráló férfiak: bármilyen korlátolt is, de valahogy emberibb, melegebb, több szív van benne. (Ha nem is könnyű, de érdekes feladatot nyújtott *Ambrus Edit*nek, aki derekasan birkózik nemcsak a jellem, de a szerep elmentmondásaival.) Ugyancsak túlrideg, nem elég mélyen érző típus Nyíró Éváé (és *Spányik Éva* játéka nem is javított ezen).

Egyszóval: ami a szerző szándéka szerint a társadalomban, az életben, az emberekben a legpozitívabb, az a drámában leggyengébb. De vajon egyedül áll-e ezzel a hibával a pécsi Nemzeti Színház bemutatója? Korántsem; sokkal tapasztaltabb szerzőknél is hasonlóak a fogyatékosok. S már velejár, hogy egy fiatal szerzőnél harsányabban jelentkeznek. Sorolhatnánk még néhány hibát, amelyen a dramaturgia is többet segíthetett volna. Gondolunk például a narrátor szóaradatára, amelyet csak *Fülöp Zsigmond* bátor dikciója volt képes helyellközrel elfogadtatni a nézőkkel.) Egészében mégis helyeselnünk kell a színház és a rendező (*Turián György*) vállalkozó kedvét.

Rényi Péter

ÉGIHÁBORÚ

A győri Kisfaludy Színház előadása

NEMRÉG MUTATTA BE a győri Kisfaludy Színház *Gáspár Margit* színdarabját, az *Égiháborút*. A béke és a háború egyetemes kérdését könnyed formában, helyenként költői módon megleveletítő történet érdekes munka, bár jelenlegi formájában is igényelné még a további dramaturgiai beavatkozást.

Az *Égiháború* hősei: a képzeletbeli ország békeharcos újság-szerkesztője meg a halálgyáros milliomos — túl a földi dimenziókon, egy lázalom során a pokolban, majd a mennyországban ismét összecsapnak. Az irrealitás igen mulatságos helyzeteket terem, sőt, alkalmat ad a szatirikus elem kibontakozására.

Máté Lajos, a győri előadás rendezője helyesen értelmezte a mű alap gondolatát, valamint az írónak azt a szándékát, hogy a mondanivaló könnyed, játékos formában jusson érvényre. Külön dicsegetet érdemel azért, mert munkáját kellő mértékű tartással jellemzi. Sok esetben ott sem enged a kínáló olcsóbb kifejezés csábításának, ahol erre a szöveg lehetőséget nyújtana. Becsülettel birkózik sokrétű, a legkülönfélébb ellentétes műfaji elemekből alkotott anyagával, s igyekszik megtalálni a közös nevezőt. Felhasználja a modern, korszerű színpad adottságait, de nem él vissza vele. Hibája, hogy itt-ott enged a tempóból, s ilyenkor előtérbe tolasztja a publicisztikai elem.

A színészek közül *Perédy László* (milliomos) és *Csürös Karola* (Suttyó), a kisangyal) alakítása nyújt igazi élményt. *Perédy* kitűnően érzékelteti a figura legfőbb jellemvonásait: az érzéketlen hidegséget, a könnyed fölényt, a hihetetlen biztosságérzetet, a célratörő elszántságot. Játéka kerüli a felesleges cirádákat, hangsúlyai pontosan ilnek. Voltaképpen sántább a darabban személyesen is megjelenő Sátánnal. *Csürös Karola* hálás szerepében sokrétű képességekről tesz tanúságot. Amit nyújt, az átgondolt, pontos, anélkül, hogy mindez érződne, mert egyszersmind sikerül — mozgásban is, hangban is — a figura ter-

mészetes gyermeki báját hiánytalanul visszaadnia. Erénye még a vigjátéki pillanatokban, s a drámai epizódokban egyaránt — meggyőző érzelmezgadsága.

Lengyel János (a szerkesztő) alakítása kissé egyenetlen. Emberrononásait, a kaland valóságosságát jól megmutatja, de éppen (s ez bizonyos mértékig a szöveg hibája): az eszmei mondani-

való tüzevel, hevével marad adós. *D. Kovács József* Sátánja elegáns. *Petur Ilka* (az Öregasszony) rövid jeleneteiben igazi drámai hangulatot teremtett.

Csinády István egyszerű, hatásos díszletei nagymértékben elfogadhatóvá teszik a színpadi helyzeteket, s hozzájárulnak az előadás sikeréhez.

Ábel Péter

Magnetofonszalagra „írják át” a Néprajzi Múzeum népköltési gyűjteményét

(Tudósítónktól.)

A Néprajzi Múzeum népzenei osztályán *Vargyas Lajos* osztályvezető irányítása mellett, igen érdekes és jelentős munka folyik, amelynek célja az, hogy a magyar népzenei emlékeket, amelyeket a század elején fonográfhangerekre vettek fel, megmentsék a pusztulástól.

A magyar népzene alkotásainak fonográfhangerekre való rögzítését *Vikár Béla*, a kiváló író és folklorista kezdte el a századforduló idején, majd *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* is ugyanilyen módon végezte gyűjtését.

A Néprajzi Múzeum gyűjteménye 4371 hengerből áll, ami igen tekintélyes mennyiség. Ezek a hengerek azonban nem örökéletűek. Részben a lejátszás céljaira igen sokszor lejátszották őket, részben a hengerek anyaga is pusztul az idők múlásával. Ha nagyon száraz helyen tárolják a hengereket, akkor beszáradnak, elporladnak, viszont ugyanilyen módon romlanak, ha túl nedves helyen tartják őket.

Ilyen körülmények között a Néprajzi Múzeum a Magyar Tudományos Akadémia zenei osztályának támogatásával megkezdte ezeknek a fonográfhangereknek az „átírását” magnetofonszalagra, a legújabb technikai vívmányok segítségével. A magnetofonszalag lényegesen időállóbb, mint a fonográf-henger, de ezenkívül az átjátszásnak nagy jelentősége van

azért is, mert az átírás során a magnofelvétel technikai eszközeinek segítségével a különböző zörejektől, sístergéstől is meg lehet tisztítani a hangfelvételt, a kopottabb részeket pedig a mikrofon megfelelő használatával fel lehet erősíteni. Így a fonográfhangerekre felvett és pusztulásként kettő népdalokat majdnem teljesen hibátlanul lehet az utókor számára a magnetofonszalagon megörökíteni. Eddig már 2600 hengert sikerült hibátlanul átjátszani magnetofonszalagra.

A magnetofonszalagra azokat a dallamokat, amelyek még hangjegyekre lejegyezve, illetve átírvan nincsenek, gramofonlemezre is átteszik. Szerencsére a *Vikár Béla*-féle gyűjtés egy részét már évtizedekkel ezelőtt avatott kéz lejegyezte. Ez az avatott kéz — *Bartók Béla* keze volt. Amikor ugyanis az 1919-es Magyar Tanácsköztársaságot az ellenforradalom megbuktatta, *Bartók* — mint a direktorium tagját — azonnal elmozdították a Zene-művészeti Főiskoláról. *Bartók* ekkor beült a Néprajzi Múzeumba, s a *Vikár*-féle fonográfhangerek anyagát átírta hangjegyekre. Ezeket a rendkívül becses *Bartók*-kéziratosokat természetesen különös gondossággal őrzi a múzeum.

A munka szorgalmasan folyik tovább és eredményese az lesz, hogy a Néprajzi Múzeum a modern technika segítségével biztosítja az értékes népköltési gyűjtemény tőkéletes fennmaradását.

Meghalt Horváth János akadémikus

Horváth János, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Kossuth-díjas irodalomtörténész, nyugalmazott egyetemi tanár, életének 83. évében, március 9-én elhunyt.

A kiváló tudóst a Magyar Tudományos Akadémia és a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem saját halottjának tekintti.

Temetése március 14-én, kedd délután 3 órakor lesz a Farkasréti temetőben. (MTI)

★ ★ ★

Horváth János halálával a magyar irodalomtudomány egyik legnagyobb alakja távozott el tudományos életünkéből. Hat évtizedet felölöl tanári és tudós munkássága a magyar irodalomtörténetírás történetének egyik kimagasló, maradandó fejezete. Közvetlen folytatója és betetőzője volt azoknak a tudományos törekvéseknek, melyeknek a nemzeti szempontú irodalomtörténetírás megalapítójától, *Toldy Ferenctől* kezdve *Gyulai Pálon* és a századforduló olyan neves tudósain, mint *Riedl Frigyesen* vagy *Negyesy Lászlón* át anynyi értékes munkása volt. Horváth János a mérhetetlenül megnőtt ismeretanyag új, de egyben minőségileg is, elméletileg is messze magasabbrendű szintézisére törekedett, s a magyar irodalom egész fejlődéséről, minden korszakáról átgondolt, eredeti tudományos koncepciót szövegünkben eddig egyedül ő alkotott.

A magyar irodalomtörténet rendszeres tárgyalásában ugyan csak a XVI. század második feléig jutott el három kitűnő kötet (A magyar irodalmi műveltség kezdetei, 1931; A magyar irodalmi műveltség megoszlása, 1935; A reformáció jegyében, 1953), nagyszámú többi könyvében és tanulmányában azonban irodalmunk további korszakairól és nagy alkotóiról is kirajzolódik rendszerezésének körvonala, alaptételei. Az olyan kimagasló művek, mint *A magyar irodalmi népiesség Faludítól Petőfiig* (1927), vagy *Petőfi Sándorról* szóló hatalmas monográfiaja (1922), valamint legjelentősebb tanulmányainak monumentális összefoglaló kötete (*Tanulmányok*, 1956), szinte határozatosan élnek tárják azt a fejlődésrajzot, melyet a magyar irodalom egészéről elvi alapon állva is következetes módszert megvalósítva kialakított.

Horváth János felbomladtan is a teljességet sejtető és előrejelítő szintézisében a magyar irodalomra vonatkozó ismereteink páratlan gyűjteménye áll előttünk. A magyar irodalom nemzeti sajátosságainak, nyilvánvaló és rejtett szépségeinek nem volt még nálánál fogékonyabb kutatója. Igaz, tudományos érdeklődése a kortársaira már kevésbé terjedt ki, s bár *Ady Endrének* nemcsak barátja, hanem költői újításainak megértője és egyik első méltánylója volt, irodalmunknak a XX. század elején kibontakozó új nagy fellendülése, történetének egyik fénykora már kívül maradt rendszerzésének keretein. Ő mindenéig a *Petőfi*ben és *Arany*ban tetőződő úgynevezett nemzeti klasszicizmusban látta — *Gyulai Pált* követve — a magyar

irodalmi fejlődés legnagyobb eredményét, s minden addigi értékes irodalmi törekvés összegezését. Ezen a felfogásán, mely meghatározta egész irodalom-szemléletét, *Ady*, *Móricz*, *József Attila* és a többiek munkássága után már túlhaladt az idő; a magyar irodalomról alkotott mai képünk már nem épülhet csak a Horváth János előtti irodalom jelenségeire, épp olyan szerves — s hozzánk a legközelebb álló — része annak az az irodalom, mely Horváth János munkásságával egy időben született, virágzott s jutott el új magaslatra. Horváth János munkáit ezért úgy tekintjük, mint a magyar irodalom legújabb klasszikus korszakának, jórészt ama korszak szemléletén alapuló, de az újabb tudományos módszereket is messzemenően értékesítő összegezését. Egy nagy korszak utolsó képviselője ő, aki a legigényesebb tudományos színvonalon nyújtja át az utána következőknek mindazt, amit a saját kora és elődei irodalmáról mondanivaló tudott.

Horváth János életműve azonban nemcsak kiemelkedő monumentuma, hanem korunk tudománya, a marxista-leninista irodalomtörténetírás számára is a biztos ítélet, igaz megállapítások, ösztönző gondolatok gazdag forrása. Művei nemcsak eddig neveltek nemzedékeket a magyar irodalom szeretetére és vizsgálatára, hanem ezután is tanítani fognak eredményeikkel, módszereikkel maradandó értékeivel. Tanultak és a jövőben is tanulni fognak tőle a magyar irodalom marxista szellemben dolgozó kutatói; nagy többségükben amúgy is tanítványai, illetőleg tanítványok tanítványai közül kerültek ki. A tanulás azonban nem utánzás, ezt a felismerést Horváth János példája, saját mestereihez való viszonya is igazolja. Miként ő *Gyulai*nak és a többieknek nem epigonjává, hanem merész továbbfejlesztőjévé vált, úgy kell a szocialista kor tudósainak is új s az eddigénél magasabbrendű szakaszt nyitniuk a magyar irodalomtudomány történetében.

A népi demokratikus Magyarországot tisztelt és megbecsült tudósának tekintette Horváth János. Felszabadult országunk korománya az elsők között övezte őt az alkotó munka legmagasabb elismerésével, a Kossuth-díjjal. Halálakor nemcsak tanítványai, barátai, tisztelői, hanem a magyar irodalom és a tudomány minden művelője s az egész társadalom gyászolja benne a magyar nép egyik legnagyobb alkotó tudósát.

Klaniczay Tibor

Huszonöt budapesti munkáskórus és üzemi zenekar vesz részt a vasas zenei fesztiválon

Csaknem egy évtized óta a vasasszakszervezet évről évre megrendezi a vasasegyüttesek zenei fesztiválját. A nagyszabású eseményre amelyet az idén a *Liszt*-*Bartók* évforduló jegyében rendeznek, április 7. és 23. között a vasasszakszakszervezetben kerül sor. A seregszemlére meghívott együttesek sorában huszonöt budapesti munkáskórus és üzemi zenekar — összesen több mint ezer munkásdalos és zenész — mutatkozik be a fesztivál közönségének. Az együttesek színvonalas műsorszámokkal, nagy gondokkal készülnek fellépéseikre.

A Ganz-MÁVAG nagyműltű *Acélhang* Kórusa ezúttal is hírnevéhez méltóan járul hozzá a fesztivál sikeréhez. A *Liszt*-évfordulóra emlékező a nagy zeneköltő egyik művének bemutatására készül. A zenemű *Lammenais*-nek, a forradalmi magartatása miatt kiközösített francia abbának *A Kovács* című versére alkotott, kantáta jellegű kóruskompozíció, amely még *Liszt* életében sem hangzott el sehol a világon,

a kotta kéziratáról készült mikrofelvételeket *Szelényi István* zeneszerző szerezte meg a Weimari Múzeumból. Az együttes ugyancsak jelentős műsorszámára lesz a *Debussy* által *Lamartine* költeményére írt *Invocation* című zenekari mű előadása, amelyet hazánkban először mutatnak be. *Hamber és jövő* címmel szintén először adják elő *Vass Lajos*nak *Jankovich Ferenc* versére írt szerzeményét.

Csepelről több művészeti együttes is készül a fesztiválra. A *Vasmű* énekkara *Händel Békeóráját* adja elő, a női kamarakórus a többi között *Csepeli Szabó Béla Szülőföldem* című, Csepelről szóló — *Arányi György* zeneszerző által kórusra feldolgozott — költeményével szerepel.

Több együttes — a Budapesti Hajtóműgyár és a MOM Vegyeskara, a Zománcipári Művek Kórusa, a Zenei Enekkara — közreműködik majd abban a mintegy 250 tagú vegyeskarban, amely *Liszt* A munka himnusz című kórusművét szólaltatja meg. (MTI)